

## NECESITATEA PERSPECTIVEI

După un „moment inaugural“ situat la mare înălțime — montarea *Tragediei omului* de Mádách —, afișul de premiere al stagiunii Teatrului Maghiar din Cluj propune alături de surprinzătoare: comedia satirică românească de actualitate *Sfântul Mitică Blajinu* de Aurel Baranga și comedia bulevardieră *Idioata* de Achard, *Puterea întunericului* de Lev Tolstoi și o piesă care, acum un sfert de veac, părea nu numai nouă, dar și înnoitoare — *Orașul nostru* de Thornton Wilder. O listă de titluri nu spune însă, desigur, totul despre activitatea unui teatru: cel mai impunător și mai unitar repertoriu poate fi pulverizat prin absența unei concepții de spectacol corespunzătoare; după cum putem avea uneori surpriza de a descoperi valori acolo unde ele apăreau mai puțin evidente. Am lăsat deci la o parte considerațiile din fața panoului de afișaj și am încercat să înțelegem criteriul unora dintre opțiunile acestui teatru, acolo unde ele se materializează — în spectacol.

*Orașul nostru* (regia Szabó József) este, cu siguranță, una dintre cele mai agreabile și mai armonioase montări pe care le-am văzut aci: fluentă, de o coerență ireproșabilă, de un umor delicat, cu o distribuție excelentă. Urmărind spectacolul, motivul alegerii apare ca evident: binecunoscuta înclinație a actorilor trupei pentru a compune tipuri minuțios caracterizate, social și caracterologic, își găsește aci un generos teren de manifestare.

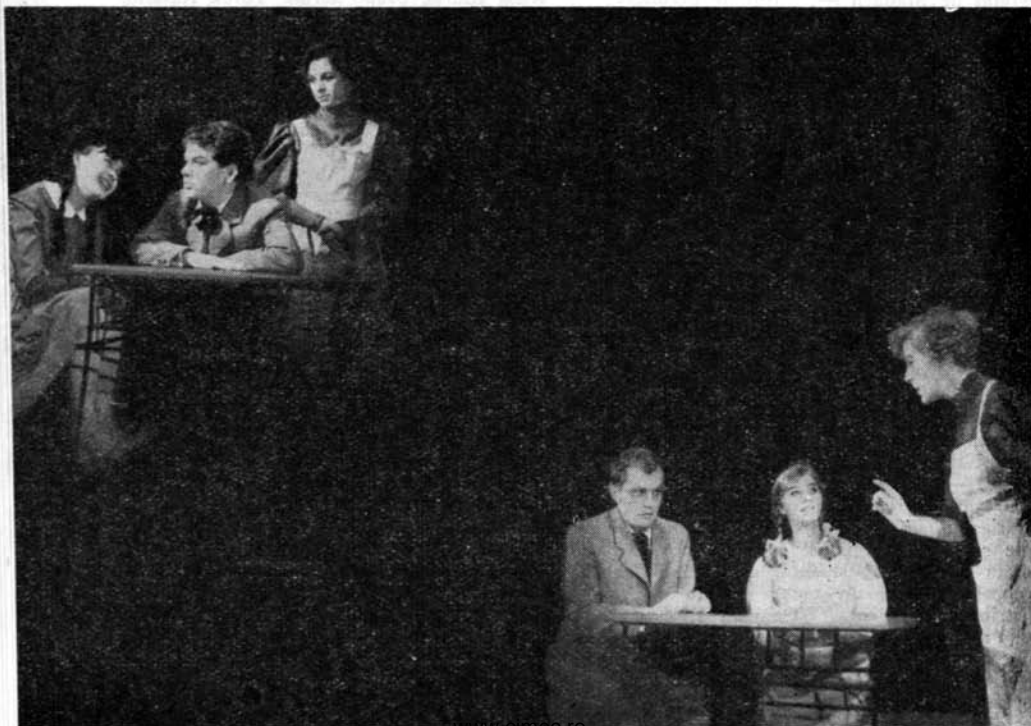
Fără să aibă nevoie de un efort deosebit, actorii experimentați ca Flóra Jenő, Koós Zsófia, Szabó Lajos, Török Katalin, Bencze Ferenc, sau foarte tineri — Mihály Pál, Héjja Sándor, Katona Éva — însuflă spontan viață siluțelor pe care la aduc în scenă, jucând cu lirism discret și căldură. Debutând în teatru, Anna Széles impresionează, ca și în film, prin intensitatea emoției, printr-un soi de concentrare reculeasă. Intregul este orchestrat cu o dezinvoltură surizătoare și inteligentă de către Senkálzsky Endre, în rolul „regizorului“.

Dincolo însă de bucuriile calme, odihnitoare, ale unui astfel de succes lesnic, nedumerirea se ridică din nou, cu încăpăținare: căci dacă montarea ei nu se arată în mod special necesară pentru experiența echipei, contribuind, prin exigențele sale, la urcarea unei noi trepte, piesa ca atare nu are astăzi prea mult de comunicat spectatorului. Noutatea ei, pur formală, odată epuizată (publicul urmărește, cu un amuzament ușor intrigat, conversațiile dintre scenă și așa-ziii săi reprezentanți, precum și acțiunile mimate de actori, considerând pe drept cuvânt „divertisment“, ceea ce altădată apăruse ca având un sens înnoitor, ca drum spre teatrul modern), „povestea“ rămîne micuță, desuetă, înșesată de bune sentimente cotidiene, naiv și pretentios supra-dimensionate. Mesaajul ei, desigur onest — dragostea pentru viață — sună în surdina, n-are suflu.

La antipod, spectacolul cu *Puterea întinericului* este o întreprindere ambițioasă. În mod manifest, regizorul Ottó Rappaport a urmărit să scoată piesa din tradiția interpretării naturaliste. De aceea, decorul (Mircea Matcaboji) este deschis, cu planuri largi, cu obiecte puține, costumele (Sütő Eva) sînt simțitor modernizate. Actorii par să fi fost îndrumați să se desprindă cît mai mult de solul care a generat drama, să-i descopere coordonatele universale, corespondentul cu valoare de generalizare, trasînd contururile unui „caz de conștiință“, ce se soluționează prin purificare, prin eliberare din lanțurile relațiilor tulburi: decorul se desface, casa plină de păcate coboară în uitare, un drum luminat se deschide către orizont... Răscolitoarea dramă tolstoliană nu suportă însă deloc această interpretare; faptele își pierd rădăcinile, rămîn suspendate, pentru că ororile care se petrec — otrăvirea, pruncuciderea, pustiitoarea răsuflare a urii — își au origi-

nea tocmai în înrobitorul „putere a întinericului“, care stîlcește mințile, contorsionează caractere, siluete suflute. Oamenii care, în acest climat de mizerie și ignoranță milenară, făptuiesc crime păstrează totuși un soi de inocență, sînt ucigași inconștienți, ca niște copii; în alt climat, acțiunea lor capătă alte sensuri; adunați în ei înșiși, aspri și înrăiți, Matriona, Anisia, Nikita apar ca niște conștiințe bolnave, ca niște oameni purtînd inexplicabil pecetea îndemnelui spre rău. De aceea, montarea clujeană suferă de o anumită uscăciune abstractă; tentativa de a înlocui tensiunea dramatică a situației, forța telurică a personajelor printr-o explicație rațională, elaborată intelectual prin reconstituirea „schemei“, eșuează într-un spectacol devitalizat, în care actorii, cu excepția cîtorva — Andrási Márton, Nagy Réka, Márton János, într-o măsură Széles Anna, Katona Éva — se simt stinjeniți, încorsetați, rigizi. Balogh Éva, Koós Zsófia, Mihály Pál

Sus: Török Katalin (Mrs. Gibbs), Héjja Sandor (George Gibbs) și Katona Éva (Mary Gibbs)  
 Jos: Koós Zsófia (Mrs. Webb), Széles Anna (Emily Webb) și Déhel Gábor (Vally Webb) în „Orașul nostru“ de Thornton Wilder





Anna Széles (Aniutka)  
și Márton János (Mi-  
trici) în „Puterea in-  
tunerului” de Lev  
Tolstoi

poartă greu povara unei „damnațiuni” fără fisură, simț evident nevoia unor puncte de sprijin în realitate. Ceea ce nu înseamnă însă că încercarea de a descoperi o nouă cheie pentru descifrarea contemporană a piesei nu merită să fie re-luată. Numai că ea ar trebui căutată, cred, în altă direcție — a unui realism viguros, lucid și atotcuprinzător, atât pe planul descifrării determinărilor sociale și morale, cât și pe planul adevărului psihologic.

Teatrul maghiar din Cluj este o puternică instituție de cultură, cu un public fidel și cu o solidă tradiție de spectacol; așa că, urmărind idei originale, îndrăz-

nete, el își poate îngădui uneori să și greșească. Important mi se pare însă, în etapa în care se găsește, ca el să-și clarifice de fiecare dată mai precis țelurile efortului, să nu-și fărâmițeze energia creatoare în direcții divergente; o „linie de forță” a obiectivelor urmărite, o „punte de idei” între diferitele montări ce se întreprind sînt necesare pentru a da un contur propriu teatrului, pentru ca diferitele fapte de artă, succese mai mari sau mai modeste, să nu se *alătore*, pur și simplu, ci să se *insumeze*, conducînd spre un progres.